

Романа Володимирівна МІХЕЛЬ

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМ РЕФОРМУВАННЯ ПРОМИСЛОВОСТІ ПОЛЬЩІ: ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Міхель, Р. В. Реалізація програм реформування промисловості Польщі: висновки для України [Текст] Романа Володимирівна Міхель // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 25. – № 1. – С. 51-57. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. Промислова політика є елементом соціально-економічної стратегії держави, яка концентрується на проблемах реструктуризації промисловості. Стратегічною ціллю промислової політики є підняття ефективності, конкурентоспроможності та інноваційності промислових підприємств. З огляду на це досвід Республіки Польщі у реформуванні промисловості у 90-х роках ХХ століття відповідно до вимог ринку є особливо актуальним для України.

Мета. Проаналізувати програми реформування промисловості Польщі, досвід реалізації яких був би корисним для України.

Метод (методологія). Дослідження проведено за допомогою загальнонаукових методів аналізу, а саме методами індукції, дедукції, наукового узагальнення, комплексності, а також методу систематичного аналізу наукової літератури, звітів польських та міжнародних організацій у зазначеній тематиці.

Результати. Проаналізовано перші кроки Польщі на шляху до приватизації промислових підприємств та досліджено програми із реструктуризації промисловості країни. Встановлено причини проведення ліквідації промислових підприємств, що були створені за часів Польської Народної Республіки. Проаналізовано успішний досвід у реалізації програм реструктуризації промисловості у сфері металургійної та добувної промисловості, а також інші програми із реструктуризації промисловості Польщі (зокрема, Програму всеохопної приватизації), що були розроблені в період з 1990-1994 рр. За результатами аналізу зроблено висновок, що для України важливим прикладом є успішна реалізація програми з реструктуризації металургійного та добувного комплексів Польщі, також програми, які не призвели до бажаних наслідків у Польщі (зокрема, програма національних інвестиційних фондів). Практична значущість статті полягає у можливості використання результатів авторських досліджень, репрезентованих у статті і пов'язаних з формуванням стратегії реформування промисловості України. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є вивчення досвіду реструктуризації промисловості інших країн Центральної Європи, а також роль Європейського Союзу у їх трансформаційних процесах, з огляду на актуальність тематики для України (в умовах дії Угоди про асоціацію України з ЄС).

Ключові слова: промисловість; реструктуризація; металургійна промисловість; добувна промисловість; Польща; Україна; ЄС.

Romana Volodymyrivna MIKHEL

IMPLEMENTATION OF THE REFORM PROGRAMME OF POLAND'S INDUSTRY: CONCLUSIONS FOR UKRAINE

Abstract

Introduction. Industrial policy is a part of the social and economic strategy of the state, which concentrates on the problems of industrial restructuring. The strategic objective of the industrial policy is to raise the efficiency, competitiveness and innovation of industry. Taking all the above mentioned facts into consideration we should state that Polish experience in reforming the industry in the 90-ies in accordance with the requirements of the market is especially important for Ukraine.

Purpose. The aim of the article is to analyze the programs of industry reforms in Poland. The experience of implementation of these reforms would be useful for Ukraine.

The method (methodology). The following methods of analysis are used in this study: method of induction, method of deduction, method of scientific analysis, method of systematic analysis of scientific literature, reports of

Polish and international organizations concerning the mentioned problem.

Results. We have analyzed Poland's first steps towards privatization of industry and restructuring program of Poland's industry. Particular attention is paid to the causes of the industrial enterprises elimination that have been built in times of the Polish People's Republic. The study analyzes Polish successful experience in implementation of restructuring programs in the steel industry and mining, as well as other programs of industrial restructuring (in particular, a comprehensive program of privatization) that were developed during 1990-1994. The author concludes that an important example for Ukraine is a successful implementation of the restructuring program of metallurgical and mining complexes in Poland, as well as the programs that do not lead to desired outcomes (including NIF). The practical significance of the paper is the possibility of using the results of author's research represented in the article, and associated with the formation of strategy of Ukraine's industry restructuring. The prospects for further researches in this direction are the study the experience of industrial restructuring in other countries of Central Europe and the role of the EU in their transformation processes, as this topic is very actual for Ukraine (in terms of the Association Agreement between Ukraine and the EU).

Keywords: industry; restructuring; metallurgical industry; mining industry; Poland; Ukraine; EU.

JEL classification: J14, O25

Вступ

Промислова політика є елементом соціально-економічної стратегії держави, яка концентрується на проблемах реструктуризації промисловості. Завдання уряду полягає у тому, щоб за допомогою економічних, правничих та інших інструментів вплинути на обрані сектори промисловості з метою формування раціональної структури продукції в умовах ринкової економіки. Стратегічною ціллю промислової політики є підняття ефективності, конкурентоспроможності та інноваційності промислових підприємств.

Польща була першою країною в Центрально-Східній Європі, де були запущені в дію радикальні ринково орієнтовані реформи, а також першою країною, де спостерігалися позитивні результати застосування «шокової терапії» [2, с. 187]. Наприкінці 80-х років ХХ століття ситуація в Польщі була безнадійною і загрожувала загальним економічним колапсом. Однак уміле застосування структурних та економічних реформ у сфері промисловості сприяло стабільному розвитку Польщі та її швидкій інтеграції в Європейське Співтовариство.

Дослідження проблем ринкової трансформації Польщі знайдено у працях таких вчених, як Л. Бальцерович, З. Бжезинський, Б. Блащик, Г. Борко, М. Дригас, Т. Ковальські, Б. Кошель, Е. Плуцінські, П. Самецькі, Ч. Секерські, В. Якубик та інші. Серед українських вчених-економістів інтеграцію України з ЄС вивчали І. Бережнюк, С. Боротничек, І. Бураковський, М. Возняк, А. Гальчинський, О. Дугіна, А. Кобилянська, В. Козяк, О. Ледяєва, В. Опришко, П. Пашко, Н. Пирець, В. Посельський, М. Тонев, Є. Холстїніна.

Однак поза увагою дослідників залишаються програми трансформації промисловості Польщі, які принесли не лише бажані результати, але й зазнали невдачі. З огляду на це опрацювання такого досвіду буде не менш корисним Україні.

Мета та завдання статті

Метою статті є аналіз трансформаційних процесів промисловості Польщі, досвід реалізації яких був би корисним для реструктуризації промисловості України. Вказана мета визначила низку завдань, що потребують вирішення: узагальнити досвід Польщі щодо здійснення реструктуризації промисловості; систематизувати усі позитивні та негативні наслідки від реформування промислового сектору; на основі польського досвіду надати пропозиції щодо реформування вітчизняної промисловості.

Виклад основного матеріалу дослідження

У першій фазі трансформації Польща мала намір першочергово стабілізувати ситуацію в країні (1990-1992 рр.). Значний спад промислової продукції, дефіцит товарів, зростаюча інфляція, банкрутства підприємств, незадовільний стан галузей промисловості та безробіття були загрозами, з якими мав впоратися уряд.

Визначальною особливістю реформування у Польщі було напрацювання стратегії розвитку країни, яка передбачала досягнення:

- макроекономічної стабілізації через скорочення дефіциту державного бюджету, становлення реальної відсоткової ставки, подолання дефіциту на національних ринках;
- мікроекономічної лібералізації – створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, доступу в країну іноземних інвестицій, створення конкурентного середовища, зокрема, через відміну пільг, скорочення субсидій, лібералізацію цін;

-
- інституційної структурної перебудови, проведення розукрупнення та приватизації основної частини державних підприємств, ліквідації вітчизняних монополій, незалежності національного банку, реформування фінансового сектору, впровадження нового бюджетного законодавства, відміни позабюджетних фондів [9, с. 318].

Для досягнення стабілізації було застосовано інструмент «шокової терапії»¹, результатом якої стало зниження інфляції та врівноваження внутрішнього ринку. Проте наслідком цих змін став спад промислового виробництва, який до того ж посилювався внаслідок напливу товарів з-за кордону.

Одним із напрямків діяльності уряду в той період були фундаментальні інституційні відтворення економіки, в тому числі приватизація підприємств. Її цілі містили: підвищення ефективності та структурної перебудови економіки, справедливий і всеохопний розподіл майна, отримання доходів, залучення іноземного капіталу і отримання ноу-хау, створення конкурентних ринків [4, с. 73].

Основними методами приватизації в Польщі були капіталізація та ліквідація. Капіталізація застосовувалась для великих підприємств, які мали вигідне фінансово-економічне становище та ринкові перспективи. У контексті цього методу застосовувались комерціалізація, тобто перетворення підприємств у єдине товариство (акціонерне або з обмеженою відповідальністю), та сама приватизація, тобто надання доступу інвестору до акцій або паїв. Метод ліквідації полягав у тому, що підприємство спочатку анулювалося засновницьким органом, а потім, з дозволу міністерства, відбувалося перетворення власності. Приватизація шляхом ліквідації здійснювалась трьома способами: продаж усього або частини підприємства; створення товариства з державною та приватною часткою власності (разом із іноземними капіталовкладеннями); передача майна підприємства робітникам або іншим інвесторам (оренда, лізинг) [10, с. 323].

Статистичні дані свідчать, що після 1989 року із 1525 промислових підприємств, створених за часів Польської Народної Республіки, 424 підприємства припинили своє існування [6, с. 17]. Основними причинами ліквідації підприємств стали, по-перше, технологічні зміни (застаріле обладнання); по-друге, збільшення витрат на виробництво, що ставило під сумнів рентабельність використовуваних технологій; по-третє, зростаючі вимоги щодо захисту довкілля та охорони праці. Серед підприємств, які були ліквідовані, підприємства гірничодобувної промисловості (92), машинобудівної (27) та з виготовлення електричних приладів (22).

Найбільш суперечливим рішенням у цьому процесі була ліквідація значної кількості підприємств, що спеціалізувалися на виробництві електроніки – одного із символів сучасної економіки. У той час, коли у розвинених країнах Західної Європи занепадали галузі важкої промисловості і розвивалися високотехнологічні галузі, у Польщі було все навпаки.

Основними причинами ліквідації промислових підприємств Польщі на початку 1990-х років були:

- відмова від будь-якої промислової стратегії в найважливішій (тому що початковій) фазі трансформації. Це було серйозною помилкою, з огляду на те, що в той час Польща була країною, пов'язаною з ЄС лише Угодою про асоціацію (яка була підписана 16 грудня 1991 року) і вона не була обмежена правилами ЄС, що надавало їй більшу свободу дій;
- домінування неоліберальної економічної теорії, яка закликала до ліквідації будь-яких форм втручання держави в економіку;
- занадто швидка та однобічна відмова від захисту національного виробника;
- застосування до державних підприємств винятково обмежувальної фіскальної та кредитної політики, що відобразилося в застосуванні спеціального податку на так зване підвищення заробітної плати та більш жорстких правилах розрахунку амортизації. Оскільки такі обмеження не застосовувалися до приватних промислових підприємств, це порушувало принцип однакового ставлення до всіх суб'єктів, незалежно від їх форми власності, а також створювало додаткові труднощі у фінансуванні державних підприємств, що посилювало стимули до їх приватизації;
- надто швидкий темп здійснення реформ («шокової терапії»), що призвело до невиправданого занепаду промислових підприємств;
- несприятливі приватизаційні угоди і помилки в приватизації низки промислових підприємств;
- дуже низький рівень знань і досвіду людей, відповідальних за приватизацію і нагляд за її перебігом [6, с. 25-29].

¹Системні та інституційні реформи в межах «Плану Бальцеровича» містили наступні елементи: ліквідацію залишків центрально-командної система управління економікою, реактивацію місцевого самоврядування та муніципальної власності, приватизацію, відмову від принципу автоматичного фінансування комерційних підприємств, зміну податкової системи (впровадження єдиних митних ставок для всіх компаній), розширення прав і можливостей державних підприємств, уведення конвертованості валюти, лібералізацію зовнішньої торгівлі, демонополізацію, створення ринку нерухомості, комерціалізацію банківського і страхового секторів, організацію ринку цінних паперів, полегшування функціонування іноземних інвесторів та впровадження соціального захисту для безробітних [5, с. 11].

Відсутність промислової стратегії збіглася з періодом, коли у зв'язку з відкриттям Польщі для світового ринку польська промисловість зіткнулася із загрозою конкуренції (Польща занадто швидко відмовилася від захисту своїх власних виробників). Негативні наслідки посилювалися ще внаслідок упровадження спеціальних пільг для імпортерів, які містили:

а) лібералізацію митних зборів, особливо у зв'язку із підписанням асоціації з ЄС, що викликало подив у закордонних спостерігачів. У результаті вже через рік Польща була змушена тимчасово відмовитися від цієї лібералізації шляхом відновлення податку на імпорт;

б) відмову від використання терміну «галузів-початківців» („*infantindustries*”), завдяки яким Польща могла б отримати відстрочку щодо виконання вимог ЄС на термін не менше 5 років. Це дозволило б їй зробити низку коригувань та адаптуватися до нових вимог високотехнологічних видів економічної діяльності. У результаті цих дій польська промисловість зазнала глибокої регресії у сфері сучасної електроніки;

в) скасування тарифів на імпорт готової продукції, зберігаючи при цьому мита на імпорт сировини для їх виробництва всередині країни, що було виразною дискримінацією вітчизняних виробників. Найбільше це позначилося на польській хімічній промисловості.

На думку авторів рапорту Польського промислового лобі, значну частину промисловості, яка була ліквідована після 1989 року, можна було зберегти за умови:

- розробки промислової стратегії на перехідний період, яка б визначала, які елементи промисловості повинні бути найбільш захищеними (насамперед це було необхідно для захисту високотехнологічних галузей промисловості). Це не допустило б найбільших втрат саме в тих галузях, які мали ключове значення для майбутнього. Досвід Польщі показує, що, з цієї точки зору, вкрай важливим є захист науково-дослідної бази у промисловості;
- створення спеціалізованих банків або фінансових установ, заснованих головним чином на державних доходах від приватизації для фінансування реструктуризації компаній, що знаходяться в стані занепаду, проте мають шанс на виживання і адаптацію до потреб майбутнього;
- відмови від політики стимулювання імпортерів за рахунок вітчизняних виробників і послідовного проведення політики підтримки внутрішнього попиту (“*fostering of domestic demand*”). А це вимагало проведення свідомої та активної державної політики [6, с. 68].

Однак варто врахувати, що згідно з польським законодавством, ліквідація підприємства наставала, якщо воно збиткове протягом 6 місяців; якщо більше половини вартості його майна становили частки в інших товариствах та облігації, або більше половини вартості майна було віддано в оренду. Унаслідок ліквідації неефективних державних підприємств земельні ділянки, будівлі, машини й обладнання були викуплені ефективно діючими підприємствами [12, с. 10].

Наслідки відмови від промислової стратегії виявилися особливо несприятливими саме для Польщі, оскільки досвід показав, що промислова стратегія є особливо необхідною для країн, що відстають у промисловому розвитку і посідають неконкурентні позиції на світовому ринку. Тому ця відмова була абсолютно неприйнятною для потреб та специфіки промисловості Польщі, а відсутність контролю з боку держави призвела до руйнівних результатів і великих втрат.

Так для відновлення промисловості у 1993 році Рада Міністрів Польщі прийняла рішення щодо створення програми промислової політики на 1993-1995 рр. Ця програма стосувалася реструктуризації власності, розвитку малого та середнього підприємництва, охорони довкілля, заощадження палива та енергії, ринку праці, а також технологічного поступу.

Однією з форм промислової політики держави було документальне анонсування урядом секторів, які мали найбільший потенціал для розвитку. Міністерство промисловості і торгівлі Польщі підготувало два відповідних документи у 1993 та 1995 роках, у першому з яких були задокументовані сектори з найбільшим потенціалом для розвитку (обрані на основі їх наявної або потенційної конкурентоспроможності). Інший підкреслював сучасність секторів і їх вплив на модернізацію промисловості та вдосконалення структури промисловості, а також потенціал для розвитку вигідного експорту. Рейтинг цих секторів базувався на таких критеріях, як шанси виведення товарів сектору на міжнародний ринок, а також ефективність та зростання польських підприємств у цьому секторі [1, с. 14].

Однак зазначені документи не мали будь-яких відчутних ефектів на економіку Польщі на практиці [8, с. 184]. Це було пов'язано з тим, що уряд не надав жодної фінансової допомоги переліченим у них видам економічної діяльності. Передбачалося, що уряд буде здійснювати підтримку за допомогою сприятливої митної політики, кредитних гарантій, а також сприяння у пошуку фінансових партнерів. Проте навіть ці заходи не були вдало реалізовані.

Ще одним видом програм, спрямованих на «зцілення» економіки Польщі, були так-звані антикризові програми. Вони насамперед були розроблені для підтримки секторів, які перебували в глибокій економічній кризі та не підлягали приватизації (гірничодобувна промисловість, суднобудівельна і оборонна промисловість). Зокрема, часткового успіху було досягнуто у реформуванні вугільного та

металургійного комплексу Польщі. Для його реформування канадським консорціумом у 1992 році була розроблена спеціальна програма, яка передбачала:

- ліквідацію надлишку виробничих можливостей через ліквідацію застарілих чавуноливарних заводів;
- заміну мартенівських печей на електричні;
- збільшення частки повного відливу сталі до 75 %;
- виокремлення із чавуноливарних заводів діяльності, яка не пов'язана безпосередньо із виробничими процесами;
- погашення боргів чавуноливарних заводів і збільшення їх оборотного капіталу;
- створення основ для впровадження корпоративного управління;
- збільшення виготовлення готових виробів [7, с. 43].

Розроблена система заходів щодо пом'якшення негативних соціально-економічних наслідків реструктуризації у вугледобувних регіонах передбачала зниження пенсійного віку на 5 років для вивільнених шахтарів з нарахуванням вихідних виплат; забезпечення шахтарям, які погодилися на перекваліфікацію, протягом двох років після звільнення виплат у розмірі 65 % від заробітної плати; можливість надання пільгових банківських кредитів звільненим працівникам для освоєння іншої діяльності [11].

Успіх розробленої програми був відображений у позитивних фінансових балансах промисловості, починаючи з 1994 року, хоча прибуток був дуже малим, а заборгованість сектору залишалася дуже високою. До позитивних наслідків реалізації програми належали: зайнятість у секторі була скорочена без будь-яких колективних звільнень; надмірне виробництво було усунене без закриття заводів, що було особливо важливо, враховуючи значення сталеливарного виробництва для місцевих ринків праці; були впроваджені значні технологічні зміни (зокрема сучасні методи нагріву сталі), що зменшило забруднення довкілля [1, с. 16].

Зазначимо, що процес реструктуризації металургійного комплексу збігся у часі із підписанням Угоди про асоціацію між Польщею та ЄС (1991 р.), Протокол №2 якої регулював правила торгівлі виробами із вугілля та сталі. Це, зокрема, стосувалося правил митної політики та правил надання державної допомоги, для скасування яких передбачався перехідний період (до 1995 року). Водночас стаття 28 Договору впроваджувала додаткові засади, які дозволяли застосовувати митний захист у секторах, які підлягають реструктуризації [7, с. 44].

Окрім того, із наближенням польської інтеграції до ЄС у 1998 році Європейською Комісією було розроблено програму реструктуризації металургійного комплексу Польщі. Програма передбачала: реструктуризацію зайнятості (зменшення зайнятості до 2005 року до 40 тис. осіб); приватизацію та комерціалізацію металургійних підприємств; технічно-технологічну реструктуризацію – реалізацію широкого спектру інвестиційних програм (будова та модернізація стану гарячої прокатки блях; встановлення процесу виробництва готових виробів). Європейська комісія передбачала такі джерела фінансування, як позики комерційних банків, залучення зовнішніх інвесторів, бюджетні кошти, кошти ЄС, емісію облігацій та акцій, а також залучення фондів допомоги довкіллю.

Таким чином, наслідком реструктуризації металургійного комплексу у 1990-х роках стали: зростання частки працівників у виробничих відділах через зменшення адміністративного персоналу.

Окрім того, паралельно з програмами реструктуризації були також розроблені адаптаційні програми та програми розвитку. Перші були спрямовані на створення умов для розширення деяких галузей (металургії, фармацевтичної та нафтохімічної промисловості), а другі реалізовувалися в секторах з високим потенціалом отримання прибутку (телекомунікації, газ, інжиніринг). Загалом, мета кожної програми залежала від ринкового потенціалу та технологічного рівня окремого виду промислової діяльності [1, с. 15].

У 1994 році було прийнято ще одну програму (Програма всеохопної приватизації), яка передбачала реструктуризацію 512 державних підприємств шляхом створення програми національних інвестиційних фондів (НІФ). Ця програма була розроблена з метою надання найбільшій кількості громадян Польщі можливості брати участь у процесі роздержавлення власності й створення механізму активної реструктуризації підприємств із залученням до управління менеджерів фірм. Завдяки програмі НІФ, акції, які знаходяться в громадян, котуються на біржі і мають свою реальну ціну, яка змінюється залежно від біржової кон'юнктури, роблячи населення зацікавленим учасником приватизації. Крім того, програма НІФ, завдяки проведеній фінансовій реструктуризації, зробила можливим зменшення боргу 82 підприємств, десяткам підприємств – надання кредитних гарантій або позичок [12, с. 10]. Однак програма НІФ мала і суттєві недоліки, зокрема довгий (близько п'яти років) період початку програми, а також неправильна законодавча конструкція і погане управління товариствами, що належали фондам, призвели до занепаду більшості з державних фірм, втягнутих до НІФ. Дослідження, проведені сеймом Польщі, засвідчують, що з-поміж інших методів приватизації підприємств, ті, які входили в програму НІФ, показали найгірші фінансові результати [3, с. 3]. Насамкінець програма НІФ спричинила капіталізацію польської промисловості.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, незважаючи на деякі помилки у реформуванні промисловості, польський досвід може стати важливим прикладом для України. Розвиток приватного сектору, жорстка конкуренція та цілеспрямована діяльність держави спричинили формування раціональної структури національного виробництва протягом перших 10 років реформ. У результаті здійснюваних реформ зростала роль приватного сектору. У 2000 р. його частка становила у ВВП 61,2 %, у зайнятих – 72,1 %, в інвестиційних видатках – 65,2 %, у проданій промисловій продукції – 70 %, в експорті – 83,6 % [9, с. 319].

Зокрема для України корисним буде досвід проведення Польщею реформ у металургійному та добувному секторах економіки, оскільки вони охоплюють значну частку в українській промисловості (16 % та 11 % у 2015 р. відповідно); у розробленні програм соціального захисту вивільнених працівників шахт. Також Україні варто перейняти досвід Польщі щодо передачі земельних ділянок, будівель, машин й обладнання неефективних державних підприємств ефективно діючим підприємствам.

Водночас Україні варто взяти до уваги усі невдачі, яких зазнала Польща у процесі трансформації. Зокрема, це стосується процесу ліквідації підприємств, якої можна було б уникнути за умов наявності розробленої стратегії. З огляду на це, спираючись на позитивний та негативний досвід Польщі для розвитку промисловості України, пропонуємо:

- розробити критерії диференціації видів промислової діяльності за рівнем наявної або потенційної конкурентоспроможності (до прикладу, таким критерієм можуть стати шанси виведення товарів сектору на міжнародний ринок, а також ефективність та зростання підприємств у цьому секторі) та розробити механізми надання допомоги найбільш перспективним підприємствам у зазначених видах промислової діяльності;
- розробити нормативно-правові акти стосовно створення і діяльності структурних фондів регіонального розвитку (прототипами яких можуть стати структурні фонди ЄС) з метою підтримки розвитку відсталих регіонів, а також з метою наближення принципів регіональної політики України до принципів регіональної політики ЄС;
- здійснити техніко-економічний аудит фактичних і перспективних результатів роботи промислових підприємств; закрити ті, на яких відсутні перспективи рентабельної конкурентоспроможної діяльності, та сформувавши спеціальну державну політику соціального забезпечення вивільнених працівників підприємств;
- стимулювати органи місцевого самоврядування до участі у міжнародних проектах із залучення технічної допомоги за допомогою надання інформації щодо критеріїв участі у таких проектах та проведення тренінгів по підвищенню кваліфікації посадових осіб органів місцевого самоврядування стосовно участі у них;
- сприяти передачі часток державних промислових підприємств (які знаходяться у скрутному фінансовому становищі) інвестиційним компаніям, які забезпечать доступ до нових кредиторів (такі інвестиційні компанії можуть бути створені комерційними банками, спільно із ЄБРР, що створить підґрунтя для функціонування моделі корпоративного управління на підприємствах);
- розробити програми із реструктуризації промислових підприємств (зокрема, у таких видах економічної діяльності, як машинобудування чи металургійне виробництво), які б передбачали ліквідацію надлишку виробничих можливостей через ліквідацію застарілих заводів, збільшення частки замкнених циклів виробництва продукції, а також відокремлення виробничого процесу від адміністративного.

Подальші дослідження можуть бути присвячені вивченню досвіду реструктуризації промисловості інших країн Центральної Європи, а також ролі Європейського Союзу у їх трансформаційних процесах, з огляду на актуальність тематики для України (в умовах дії Угоди про асоціацію з ЄС).

Список літератури

1. Bednarski, M. Privatisation Policy and Industrial Policy in Poland in the Period of Transformation // Finanzwissenschaftliche Diskussionsbeiträge Special Series: Industrial and Social Policies in Countries in Transition [Electronic resource] / M. Bednarski. – Available at: https://publishup.uni-potsdam.de/opus4.../fiwidisk_S06.pdf.
2. Błaszczuk, B. The Progress of Privatization in Poland / B. Błaszczuk // МОСТ-МОСТ. – 1994. – Nr. 4. – S. 187-211.
3. Czerwinska, E. Ocena realizacji program Narodowy Funduszy Inwestycyjnych / E. Czerwinska // Kancelaria Sejmu Biuro Studiow i Ekspertyz // Nr. 1132. – 2005. – 10 s.
4. Jarmolowicz, W. Polska transformacja gospodarcza. Przesłanki – przebieg – rezultaty / W poszukiwaniu nowego ładu ekonomicznego. / W. Jarmolowicz, D. Piatek ; pod. red. S. Owsiak, A. Pollok. – Warszawa: Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, 2013. – S. 71-89.

5. Koszel, B. Rola i miejsce Polski w integracji Europy w XX wieku, [w:] Polska na tle procesów rozwojowych Europy w XX wieku / B. Koszel // Opracowanie zbiorowe pod red. Stanisława Sierpowskiego. – Poznań, Instytut Historii UAM, 2002. – 492 s.
6. Straty w potencjale polskiego przemysłu i jego ułomna transformacja po 1989 roku. Wizja nowoczesnej reindustrializacji Polski / Raport polskiego lobby przemysłowego. – Warszawa: 2012. – 89 s.
7. Szulz, W. Przebieg i wyniki restrukturyzacji przemysłu stalowego w Polsce / W. Szulz, B. Garbarz, J. Paduch // Prece IMZ. – 2011. – Nr. 4. – S. 40-51.
8. Transformacja gospodarki. Spojrzenie retrospektywne / pod red. Witolda Jakóbika ; Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, Fundacja im. Friedricha Eberta. – Warsaw: ISP PAN, 1997. – 295 s.
9. Козяк, В. Д. Використання досвіду Республіки Польща у процесі трансформації господарської системи України / В. Д. Козяк, О. Р. Саніна // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2013. – № 767. – С. 317–325.
10. Мотриченко, В. Реформування державних підприємств Польщі / В. Мотриченко // Вісник Львівського університету Серія економічна. – 2008. – Вип. 39. – С. 322-326.
11. Соціальні пільги для працівників вугільної промисловості. Програма підтримки вугільного сектору. Соціальна політика: Програма TACIS [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ua-energy.org/upload/files/C12_03_Survey_Rec_LC_UKR.pdf.
12. Чеботар, С. І. Економічні реформи у Польщі: українсько-польські порівняльні дослідження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.05.01 «Світове господарство та міжнародні економічні відносини» / Чеботар С. І. – Тернопіль, 2001. – 21 с.

References

1. Bednarski, M. (1998). Privatisation Policy and Industrial Policy in Poland in the Period of Transformation. *Finanzwissenschaftliche Diskussionsbeiträge Special Series: Industrial and Social Policies in Countries in Transition*. Retrieved from: https://publishup.uni-potsdam.de/opus4.../fiwidisk_S06.pdf.
2. Błaszczyc, B. (1994). The Progress of Privatization in Poland. *МОСТ-MOST*, 4, 187-211.
3. Czerwinska, E. (2005). Ocena realizacji program Narodowy Funduszy Inwestycyjnych. *Kancelaria Sejmu Biuro Studiow i Ekspertyz*, Nr. 1132.
4. Jarmolowicz, W. and Piatek, D. (2013). *Polska transformacja gospodarcza. Przesłanki – przebieg – rezultaty*. [W poszukiwaniu nowego ładu ekonomicznego. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa.
5. Koszel, B. (2002). *Rola i miejsce Polski w integracji Europy w XX wieku, [w:] Polska na tle procesów rozwojowych Europy w XX wieku*. Instytut Historii UAM, Poznań.
6. *Polskie lobby przemysłowe*. (2012). Straty w potencjale polskiego przemysłu i jego ułomna transformacja po 1989 roku. Wizja nowoczesnej reindustrializacji Polski. Polskie lobby przemysłowe, Warszawa, Polska.
7. Szulz, W., Garbarz, B. and Paduch, J. (2011). Przebieg i wyniki restrukturyzacji przemysłu stalowego w Polsce. *Prece IMZ*, 4, 40-51.
8. Jakóbik, W. (ed.). (1997). *Transformacja gospodarki. Spojrzenie retrospektywne*, ISP PAN, Warsaw.
9. Kozyak, V. D. and Sanina, O. R. (2013). Using the argument of Poland in transformation the economic system of Ukraine. *Visny`k Nacional`nogo univerty`tetu "L`vivs`ka politexnika". Menedzhment ta pidpry`emny`czstvo v Ukrayini: etapy` stanovlennya i problemy` rozvy`tku*, 767, 317–325.
10. Motry`chenko, V. (2008). Reformation of state enterprises in Poland. *Visny`k L`vivs`kogo univerty`tetu Seriya ekonomichna*, 39, 322-326.
11. Ukrainian energy. (2016). Social`ni pil`gy` dlya pracivny`kiv vugil`noyi promy`slovosti. Coal Sector Policy Support Programme. Social policy: TACIS Programme. Retrieved from: ua-energy.org/upload/files/C12_03_Survey_Rec_LC_UKR.pdf (Accessed 2 August 2016).
12. Chebotar, S. I. (2001). *Economic reforms in Poland: Ukrainian-Polish comparative researches*, PhD Thesis, world economy and international economic relations. Ternopil Academy of National Economy, Ternopil, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 06.09.2016 р.